

## Steun mensenrechtenactivisten

## Steun ontwikkeling in het Zuiden

## Steun Hivos

Hivos (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking) is een Nederlandse, niet-gouvernementele organisatie die handelt vanuit humanistische waarden. Hivos wil een bijdrage leveren aan een vrije, eerlijke en duurzame wereld, waarin burgers - vrouwen en mannen - gelijke toegang hebben tot hulpbronnen, kansen en markten en waar zij actief en gelijkwaardig kunnen deelnemen aan besluitvormingsprocessen die bepalend zijn voor hun leven en hun toekomst.

Hivos voelt zich verbonden met arme en gemarginaliseerde mensen - én met de organisaties die voor hen opkomen - in landen in het Zuiden en in Zuidoost-Europa. Hivos' belangrijkste activiteit bestaat uit het verschaffen van financiële en politieke ondersteuning aan deze organisaties. Naast financiering en advisering doet Hivos aan netwerken, lobby en uitwisseling van kennis, zowel op het internationale toneel als in Nederland.

De mensenrechtenactivisten campagne van Hivos is gebaseerd op het besef dat ontwikkeling alleen mogelijk is in samenlevingen waar mensenrechten gerespecteerd worden. De term 'mensenrechtenactivisten' moet volgens Hivos breed geïnterpreteerd worden. Het omvat iedereen die vecht:

- voor waarheid en gerechtigheid
- tegen mensenrechtenschendingen
- voor gender- en raciale gelijkheid
- voor bescherming van burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten
- en tegen honger, armoede en discriminatie.

Naast activisten die zich expliciet met mensenrechten bezighouden, gaat het dus ook om journalisten, advocaten, activisten in een groot aantal maatschappelijke organisaties, vakbondsleiders en voorvechters van gemarginaliseerde en kwetsbare groepen zoals vrouwen, inheemse volkeren, boeren, seksuele minderheden, mensen met hiv/aids en studenten en docenten.

U vindt dit ook belangrijk? Maak met uw steun onze steun mogelijk en wordt donateur of 'gericht geven donateur'.



www.hivos.nl  
Giro 716.000

## Horen, Zien en Spreken

**Hivos geeft mensenrechtenactivisten uit het Zuiden een gezicht en een stem in Nederland**





*Verdriet van een inheemse gemeenschap na de moord op een tienjarig meisje door eenheden van het Guatemalteekse leger.*

#### Colofon

Deze brochure is uitgegeven door Hivos (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelings-samenwerking) ter gelegenheid van de mensenrechtenactivistenlobby die eind 2003 van start ging en gezamenlijk gevoerd wordt met Amnesty International Nederland.

Tekst: Elwin Lammers

Foto's: Amnesty International, AFP, AN, André van den Bos fotografie, CALDH, Marcel van der Heijden Hivos, Imparsial, KIBHR, Marleen Kortekaas, LCHR, Lineair foto en Peter Schouten/Al.  
Druk: MeesterDruk BV Leidschendam



www.hivos.nl  
Postbus 85565  
2508 CG Den Haag  
070 - 376 55 00  
info@hivos.nl

#### 'Good practises'

*In een Oost-Afrikaans land nam de Nederlandse ambassade het initiatief tot een diplomatieke missie, waarbij vier Europese ambassadeurs een afgelegen regio bezochten. Zij onderzochten daar de opsluiting van politieke gevangenen, die waren gearresteerd bij lokale verkiezingen. Het belangrijkste doel van de missie was de autoriteiten het signaal te geven dat de internationale gemeenschap de situatie van dichtbij volgde. De missie en het bezoek aan de regio verschafte legitimiteit aan de mensenrechtenactivisten die het nieuws over de arrestaties naar buiten hadden gebracht. De gevangenen werden overigens korte tijd na het bezoek één voor één vrijgelaten.*

*De Nederlandse ambassade in een Latijns-Amerikaans land organiseerde een grootschalige feestelijke plechtigheid ter ere van een prominente mensenrechtenactivist die kort daarvoor een internationale mensenrechtenprijs had gewonnen. Naast een groot aantal politici, hoge ambtenaren en VIP's waren ook veel mensen uit het mensenrechtenwereldje aanwezig. De ambassade stuurde persberichten naar nationale en internationale media. "Een ceremonie voor mensenrechtenactivisten is meer waard dan een gepantserde auto", reageerde één van de NGO-vertegenwoordigers.*

## Horen, Zien en Spreken

Er zijn ambassadeurs die persconferenties van mensenrechtenorganisaties bijwoonden toen die onder zware kritiek van de autoriteiten lagen. Er zijn ambassades die mensenrechtenactivisten binnen enkele uren aan een visum hebben geholpen voor een afkoelingsbezoek aan hun partnerorganisaties in Nederland toen de situatie urgent werd. Er zijn ook ambassades die 'safe houses' voor mensenrechtenactivisten hebben ingericht en die bereid waren de poorten van de ambassade open te stellen als de repressie van het bewind dat noodzakelijk maakte.

Het zijn 'good practices' van hoe Nederlandse ambassades mensenrechtenactivisten te hulp kunnen komen. De good practices die in voorkomende gevallen door elke ambassade, waar ook ter wereld, navolging zouden moeten vinden.

Mensenrechtenactivisten zijn, als belangrijk onderdeel van de maatschappelijke kritische massa, essentieel voor een eerlijke, democratische gelijke ontwikkeling van ontwikkelingslanden. Het verontrust Hivos dan ook zeer dat haar partnerorganisaties regelmatig berichten dat mensenrechtenactivisten het werken onmogelijk wordt gemaakt in hun land.



Daarom voert Hivos samen met Amnesty International Nederland een lobby voor de verbetering van de bescherming van mensenrechtenactivisten. In dat kader informeert Hivos ook het publiek over de situatie waaronder mensenrechtenactivisten moeten werken, waarom zij meer bescherming moeten krijgen en hoe dat kan gebeuren. Hivos doet dit onder het motto 'Horen, Zien en Spreken'. Mensenrechtenactivisten spreken tenslotte bij het zien van of horen over ongerechtigheden. En als mensenrechtenactivisten onder vuur komen te liggen, spreekt Hivos.



Manuela Monteiro  
Algemeen directeur Hivos

## Belediging van de eer van de President

Kazachstan werd onafhankelijk bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991. De machthebbers uit de Sovjet-tijd zitten echter nog steeds op het pluche. De eerste jaren na de onafhankelijkheid had Kazachstan internationale hulp nodig en kregen oppositie en pers redelijk vrij spel. Sinds 1995 neemt de repressie echter toe. Het Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law (KIBHR) probeert tegenwicht te bieden.



Een van de bekendste journalisten van Kazachstan zit na het schrijven van kritische artikelen over het regime nu al bijna een jaar in de gevangenis. In de landen van de voormalige Sovjet-Unie is dat bepaald geen pretje.

### Showproces

De president van Kazachstan heeft een deel van de nationale olie- en gasopbrengsten laten storten op geheime bankrekeningen in Zwitserland. Het was één van de primeurs van de in Kazachstan bekende journalist Sergei Duvanov, die overigens ook schrijft voor het KIBHR-bulletin. Hij werd vervolgens een speciaal doelwit van de machthebbers. Begin 2002 werd een rechtszaak tegen hem geopend 'wegens belediging van de eer en waardigheid van de President'. Die zomer sloegen 'onbekenden' hem zwaar in elkaar en werd met een mes een kruis in zijn borst gekerfd. Begin dit jaar werd hij na een showproces tot drie en een half jaar gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij een minderjarige zou hebben verkracht. Ondanks internationale protesten zit hij nog altijd vast.

### Valstrik

Eén van de advocaten die journalist Duvanov verdedigen is KIBHR-directeur Yevgeni Zhovtis, de bekendste mensenrechtenactivist in Kazachstan. Ook hij is meer malen bedreigd en lastiggevallen. Onlangs probeerde het regime hem in een valstrik te laten lopen door drugs in zijn auto te verstoppen. Zhovtis ontdekte de drugs

echter op tijd en gaf het bij de politie aan. Eén van zijn medewerkers had een paar jaar geleden minder geluk toen hij onder zeer verdachte - en nooit opgehelderde - omstandigheden om het leven kwam. Het hoofdkantoor van het Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law is met al haar archieven en computerbestanden ook al eens volledig verwoest door brandstichting.



Een protestdemonstratie begin 1996 in Almaty, de hoofdstad van Kazachstan. Het regime maakt demonstraties in toenemende mate onmogelijk of verbant demonstranten naar een speciaal daarvoor bestemde afgelegen plek in de buitenwijken.

KIBHR-directeur Yevgeni Zhovtis, de bekendste mensenrechtenactivist in Kazachstan, ontsnapte onlangs ternauwernood aan een valstrik van het regime. "Eén van onze belangrijkste lobby-successen is de afschaffing van uitreisvisa."



### Internationale erkenning

Het Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law krijgt veel internationale erkenning voor haar werk. Aan het KIBHR en haar directeur Yevgeni Zhovtis werd in 1998 door de Europese Unie en de Verenigde Staten de Award for Promotion of Democracy and Civil Society toegekend. Een jaar later kreeg Zhovtis de Human Rights Defenders Award van de International Human Rights League. Hivos betaalt sinds 2000 het grootste deel van de KIBHR-kantoorkosten. Andere donoren financieren specifieke projecten.

Meer weten? Kijk op: [www.bureau.kz](http://www.bureau.kz)

## Genocide bestraffen

Tijdens de burgeroorlog in Guatemala zijn de afgelopen decennia 160.000 mensen vermoord en 40.000 'verdwenen', het overgrote deel van hen Maya's. Dat is een hoger aantal slachtoffers dan er vielen tijdens de burgeroorlogen en dictaturen in El Salvador, Nicaragua, Argentinië en Chili samen. Nog eens ruim een miljoen Guatemalteken, wederom bijna allemaal afkomstig uit inheemse gemeenschappen, werden van huis en haard verdreven, een etnische zuivering die niet onder doet voor die in Bosnië. Nabestaanden van de slachtoffers proberen de verantwoordelijke generaals voor de rechter te krijgen wegens genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden.

## Communisme

Als je niet samen met ons tegen het communisme bent, dan ben je tegen ons en dus communist. Onder dit motto onderdrukt het Guatemalteekse leger nu al tientallen jaren de inheemse bevolking van Guatemala, Maya's en andere inheemse gemeenschappen. De genocide bereikte haar hoogtepunt aan het begin van de jaren tachtig, onder het bewind van generaal Ríos Montt. Honderden dorpen in de bergen werden met de grond gelijk gemaakt en de bewoners vermoord, vaak na

te zijn gemarteld en verkracht. Gevluchte overlevenden werden vanuit legerhelikopters met machinegeweren beschoten. Na de vredesakkoorden van 1996 tussen het leger en de guerrilla is de repressie afgenomen, maar zeker niet verdwenen.



*Kinderkleding opgegraven uit een massagraf. Een legereenheid vermoordde in december 1982 meer dan 350 inheemse inwoners van één dorp, een kwart van hen kinderen onder de twaalf.*

## Voor de rechter

Desalniettemin hebben de nabestaanden van slachtoffers uit dertien van deze afgelegen dorpen, waar in totaal 1.200 mannen, vrouwen en kinderen zijn vermoord, de moed gehad zich te verenigen om generaal Ríos Montt en andere verantwoordelijken voor de massaslachtingen voor de rechter te brengen. Zij worden ondersteund door het Centro para Acción Legal en Derechos Humanos (CALDH) één van de belangrijkste Guatemalteekse mensenrechtenorganisaties. "Het is belangrijk dat een dergelijk proces in Guatemala zelf



*Directeur Frank La Rue van CALDH, één van de belangrijkste Guatemalteekse mensenrechtenorganisaties. "Pas als de militairen die verantwoordelijk zijn voor genocide en zware mensenrechtenschendingen worden gestraft, kan Guatemala met het verleden in het reine komen."*

plaatsvindt", meent CALDH-directeur Frank La Rue. "Als de militairen die verantwoordelijk zijn voor genocide en zware mensenrechtenschendingen worden gestraft, zegt het land als geheel dat het slecht was wat er is gebeurd en dat zoiets nooit meer mag gebeuren. Pas dan kunnen wij met het verleden in het reine komen." Zover is het nog lang niet. Aanklagers en rechters die hun werk doen, en dus bijvoorbeeld naar de dorpen gaan om getuigenissen op te nemen en massagraven te onderzoeken, worden vaak bedreigd door het leger en vluchten veelal naar de Verenigde Staten.

## Terreurapparaat

Zelf is Frank La Rue ook vele malen bedreigd. Het terreurapparaat van de staat zit echter geraffineerd in elkaar. De directeur van een grote mensenrechtenorganisatie vermoorden, die ook nog eens genomineerd is voor de Nobel Vredesprijs 2004, zou een hoop internationale protesten opleveren. In plaats daarvan overvallen 'onbekenden' dus kantoren van mensenrechtenorganisaties, waarbij minder bekende medewerkers worden verkracht en vermoord, zoals al meerdere keren is gebeurd.

## Aanslagen nemen toe

Daar waar mensenrechten geschonden worden, behoren bijna altijd mensenrechtenactivisten tot de slachtoffers. De afgelopen jaren zijn in Indonesië tientallen mensenrechtenactivisten vermoord of 'verdwenen'. De Indonesische mensenrechtenorganisatie Imparsial heeft voor de periode 1998-2002 alle moorden, folteringen, mishandelingen, bedreigingen en andere 'incidenten' op een rij gezet (zie [www.frontlinedefenders.org](http://www.frontlinedefenders.org)).



Het leger speelt in Indonesië, hier na de rellen in de Molukken, een grote rol. Militairen worden er bijna nooit gestraft voor mensenrechtenschendingen.

Herman Hendrawan	Verdwenen	Jakarta	Maart 1998
Tengku A. Kamal	Vermoord	Atjeh	Maart 2000
Prof. Dayan Dawood	Vermoord	Atjeh	September 2001

### Verwachtingen

Toen generaal Soeharto in 1998 het veld ruimde, waren de verwachtingen hooggespannen. De mensenrechtensituatie zou verbeteren, er zou democratie komen en de militairen zouden zich terugtrekken in de kazernes. Na korte tijd nam de invloed van het leger echter weer toe. De mensenrechtensituatie is sindsdien in snel tempo verslechterd. In toenemende mate worden ook mensenrechtenactivisten het slachtoffer van aanslagen, vaak gepleegd door 'onbekende knokploegen', die er echter niet zouden zijn geweest als het Indonesische leger dat niet had gewild.

### Voorkomen

De Indonesische mensenrechtenorganisatie Imparsial publiceert niet alleen overzichten van aanslagen op mensenrechtenactivisten, zij probeert deze ook actief te voorkomen. "We hebben daartoe een netwerk opgezet waardoor mensenrechtenactivisten in heel Indonesië

constant met elkaar kunnen communiceren", vertelt Poengky Indarti, één van de oprichters van Imparsial. "Op die manier zijn we sneller op de hoogte als lokale activisten bedreigd worden en kunnen we vervolgens actie ondernemen of de publiciteit zoeken."

### Bijna nooit gestraft

Militairen worden in Indonesië bijna nooit gestraft voor mensenrechtenschendingen. Dit lokt nieuwe mensenrechtenschendingen uit. Mede dankzij een lobby van Imparsial-activisten heeft het Indonesische parlement enkele jaren geleden weliswaar een mensenrechtentribunaal met betrekking tot Oost-Timor opgericht, maar dit bleek echter al snel een papieren tijger. Het tribunaal kreeg een zeer beperkt mandaat en van de uitvoering kwam in de praktijk nog minder terecht.

"Ook Indonesië heeft na de aanslagen in de VS en op Bali anti-terrorisme wetten aangenomen. De definitie van 'terrorisme' is echter verre van duidelijk. Politie en veiligheidsdiensten kunnen nu bijna iedereen maandenlang vasthouden zonder dat er een proces hoeft te komen."

Poengky Indarti  
Imparsial - The Indonesian Human Rights Watch



De mensenrechtensituatie is de laatste jaren in snel tempo verslechterd. In toenemende mate worden ook mensenrechtenactivisten het slachtoffer van aanslagen, vaak gepleegd door 'onbekende knokploegen', die er echter niet zouden zijn geweest als het Indonesische leger dat niet had gewild", aldus Poengky Indarti één van de oprichters van Imparsial - The Indonesian Human Rights Watch.

## Het regime internationaal veroordeeld krijgen

'Round up the usual suspects' zei de politiechef in de filmklassieker Casablanca, toen hij de zaak eigenlijk niet wilde oplossen. Het zou het motto kunnen zijn van Robert Mugabe, de president van Zimbabwe. Tot Mugabes standaardverdachten behoren niet alleen journalisten en oppositieleiders, maar zeker ook mensenrechtenactivisten.

### Toegenomen repressie

Lobbyen voor wetsvormingen om zo mensenrechten een grotere plaats te geven binnen het rechtssysteem van Zimbabwe. Dat is de taak waar de organisatie Zimbabwe Lawyers for Human Rights (ZLHR) eigenlijk voor is opgericht. Gezien de toegenomen repressie van het bewind-Mugabe was hiervoor de laatste jaren echter weinig ruimte. Alle energie ging naar het verdedigen van oppositieleiders, mensenrechtenactivisten en demonstranten, als zij weer eens werden opgepakt of aangeklaagd. Of nog erger werden aangepakt door het regime, want politie, leger en knokploegen van de regeringspartij ZANU schrikken niet terug voor mishandeling, verkrachting, marteling en moord, al dan niet in gevangencellen en op politiebureaus.



*Oproerpolitie mishandelt demonstranten na een betoging uit elkaar geslagen te hebben.*

### Mishandelingen

Over mishandelingen kan directeur Arnold Tsunga van Zimbabwe Lawyers for Human Rights inmiddels uit eigen ervaring ruimschoots meepraten. Toen hij onlangs gearresteerde demonstranten wilde bezoeken, werd hij door politieagenten in elkaar geslagen en hardhandig het politiebureau uitgewerkt. Bij de presidentsverkiezingen van maart 2002 was Arnold Tsunga verkiezings-

waarnemer. Toen hij gerapporteerde gevallen van arrestaties en martelingen van oppositieleiden wilde onderzoeken, werd hij door soldaten zwaar mishandeld.

### VN-mensenrechtencommissie

Internationaal prestige is voor de Zimbabweaanse president Mugabe erg belangrijk. Juist om die reden doet ZLHR-voorman Arnold Tsunga er alles aan om Zimbabwe op regionaal (Afrikaans) en internationaal niveau veroordeeld te krijgen wegens mensenrechtenschendingen. Zo was Tsunga, met financiële steun van Hivos, in 2003 aanwezig bij de vergadering van de VN-mensenrechtencommissie in Genève om mensenrechtenschendingen in Zimbabwe aan te klagen en om te lobbyen. Met name door druk van Zuid-Afrika is het het toen overigens niet tot een veroordeling van Zimbabwe gekomen.

### Beschermen

Samen met vier andere NGO's heeft ZLHR onlangs een netwerk opgericht om mensenrechtenactivisten te beschermen en te steunen als zij worden gearresteerd of aangevallen. Zij bieden onder andere financiële en materiële steun, medische behandeling en rechtsbijstand. Dat laatste wordt gedaan door advocaten die lid zijn van de Zimbabwe Lawyers for Human Rights.

*Directeur Arnold Tsunga van Zimbabwe Lawyers for Human Rights, de afgelopen jaren zelf meermalen in elkaar geslagen door politieagenten en soldaten, doet er alles aan om Zimbabwe internationaal veroordeeld te krijgen wegens mensenrechtenschendingen*



Meer weten? Kijk op de site van het Human Rights Forum Zimbabwe [www.hrforumzim.com](http://www.hrforumzim.com) of tik in 'Tsunga' bij zoekmachines als Google. Een greep uit de resultaten:

Arnold Tsunga, director of Lawyers for Human Rights, also painted a gloomy picture, saying the simmering Zimbabwe crisis would boil over soon.  
- [www.allafrica.com](http://www.allafrica.com), 10 oktober 2003

Human rights lawyer Arnold Tsunga, who is representing Charamba, told the Daily News: "I have been consulted by Mr Charamba and yes, papers are ready to sue [sergeant] Nasho for torturing my client."  
- [www.dailynews.co.zw](http://www.dailynews.co.zw), 10 oktober 2003